

HOSPODÁŘSKÝ VÝVOJ ČÍNY: (1949-2005)

Libor Žídek

Jednou z ekonomicky nejrychleji rostoucích zemí současnosti je Čína. V posledních dvaceti letech se v zemi podařilo nastartovat a udržet mimořádný hospodářský růst. Na následujících stranách se budeme věnovat převážně tomuto reformnímu období po roce 1978. Nejdříve ovšem zaměříme naši pozornost na stručnou charakteristiku Číny a její politický a ekonomický vývoj před reformou.

1. Charakteristika země

Název Čína pochází od dynastie Čching (221 před n. l.), které se podařilo sjednotit zemi. Čína je převážně hornatá a její celková rozloha dosahuje 9 561 000 Km². Počet obyvatel na konci roku 2004 dosáhl 1,3 miliardy. Roční přírůstek obyvatel se pohybuje kolem 0,7 %. 60 % obyvatel stále žije na venkově (The Economist, 5. 3. 2005).

Hrubý domácí produkt dosáhl v roce 2004 1 593,5 miliardy dolarů - přepočteno dle směnného kurzu a dle parity kupní síly 7 547,4 miliardy dolarů – země je dle parity druhou nejsilnější ekonomikou na světě.¹ Hrubý domácí produkt na osobu činí 1 460 dolarů podle směnného kurzu a 6 200 dolarů podle parity kupní síly (EIU, 14. 3. 2006).²

Ekonomický růst posiluje postavení země jako regionální velmoci. Tento trend je dokumentován i posilováním armády nebo v oblasti výzkumu vesmíru. Mezinárodní uznání zemi přineslo i přidělení pořádání Olympijských her pro rok 2008.

2. Politický vývoj

Před a po 2. světové válce v Číně proběhly tři občanské války mezi Kuomintangem (nacionalisty) a komunisty. První z nich se odehrála v letech 1924-1927 a vítězně z ní vyšel Kuomintang. Druhá započala v roce 1928 a byla ukončena dohodou o společném postupu proti Japoncům, kteří zemi napadli v roce 1937. Třetí z občanských válek se odehrávala po 2. světové válce (v letech 1946-1949) a skončila vítězstvím komunistů a ústupem Kuomintangu na Tchajwan. Od roku 1949 panuje v Číně (oficiální název Čínská lidová republika) komunistická diktatura.

Vůdcem komunistů byl v době uchopení moci Mao Ce-tung. Ten praktikoval kult osobnosti s vlastní politickou doktrínou – maoismem. Žaloudek (2004) uvádí, že maoismus je směsicí tradičního leninismu, resp. stalinismu, s čínskou politickou praxí národní revoluce. Nejednalo se o ustálenou teorii – v určité době byly dominantní společenské experimenty (jak bude zřejmé z dalšího textu) a jindy se maoismus prezentoval jako třetí cesta mezi socialismem a kapitalismem. Maovým cílem bylo vytvoření nových institucí, zrušení starého myšlení

¹ Dle směnného kurzu patří Číně šesté místo.

² Nutno poznamenat, že při čtení tohoto textu je potřeba ke statistikám přistupovat obezřetně, protože jsou tím nebo oním způsobem závislé na datech přímo z Číny a tamní režim je využívá pro své propagandistické cíle.

a vytvoření „nového člověka.“ Metody, kterými byly tyto cíle prosazovány, byly často drastické a Mao je odpovědný za smrt přibližně 35 milionů lidí během 30 let, kdy zemi ovládal (což odpovídá 6 % populace, kterou převzal v roce 1949) (Economist, 11. 9. 1999). Následné peripetie vnitřního politického vývoje jsou popsány v následující podkapitole, protože šly ruku v ruce s ekonomickým vývojem.

Z významných mezinárodně-politických milníků jmenujme čínskou anexi Tibetu v roce 1959. Na přelomu 50. a 60. let také došlo k politické roztržce se Sovětským svazem. Vztahy zůstaly následně napjaté a v některých dobách došlo dokonce k příhraničním konfliktům (Cameron, 1996). Jedním z důvodů roztržky byla neochota SSSR poskytnout Číně atomové zbraně. Číňané následně vyvinuli atomovou zbraň sami a již v roce 1964 ji vyzkoušeli. V 70. letech se Čína sblížila se západem a v roce 1971 vstoupila do OSN.

V roce 1978 se do čela KS Číny dostal Teng Siao-Pching s programem ekonomických reforem. Ekonomické uvolnění se ovšem odráželo i na jistém uvolnění politickém: došlo například k propuštění politických vězňů. Demokratizační snahy ovšem skončily v roce 1989 brutálním potlačením poklidných studentských protestů na náměstí Tien-an-men. Tento zákrok ochladil vztahy se západem a k opětovnému uvolnění dochází až v 90. letech.³ V roce 1997 byl Číně navrácen Hongkong (Čína se ovšem zavázala udržovat v zemi demokratický politický režim v rámci hesla „jedna země dva systémy“). A podobně se v roce 2000 vrátilo pod čínskou nadvládu i do té doby portugalské Macao. V roce 2003 se Číně podařilo vyslat do vesmíru prvního kosmonauta.

3. Ekonomický vývoj před reformou

Ekonomický vývoj před započítáním ekonomických reforem v roce 1978 procházel etapami vzestupu a poklesu, respektive společensko-ekonomických experimentů s návraty k relativně normálnímu stavu.

Ekonomická situace po roce 1949

Poté, co komunisté vyhráli občanskou válku, začali prosazovat svoje názory na hospodářství do ekonomické praxe. Mao byl zastáncem centrálního plánování a soběstačnosti. Hlavním cílem komunistů po roce 1949 bylo zajištění pořádku ve městech a i z toho důvodu bylo nutno zajistit přísun potravin do měst. Druhým úkolem byla mobilizace úspor pro rozvoj průmyslu (zejména těžkého). Na stanovení tohoto úkolu se podepsala obava o udržení režimu a také probíhající korejská válka.

V roce 1949 bylo 25,2 % hrubého sociálního produktu vytvořeno v průmyslu. Tomuto sektoru dominovaly malé firmy. Problémem ekonomiky navíc bylo, že většina průmyslu byla před válkou soustředěna v Mandžusku, které bylo okupováno Sověty. Ti ihned demontovali a odvezli polovinu strojového parku (Liew, 1997). Hlavní změna se odehrála v zemědělství, kde proběhla pozemková reforma (1950). Majetek statkářů byl zabaven a rozdělen drobným zemědělcům. Celý proces byl značně násilný – The Economist (25. 3. 2006) uvádí, že byly zabity tisíce statkářů. Na vesnici byl také zaveden povinný výkup za fixní ceny.

³ V roce 2005 se například diskutovalo o uvolnění evropského embarga na vývoz zbraní do Číny, které bylo zavedeno právě v reakci na potlačení reformního hnutí na náměstí Tien-an-men.

I po roce 1949 zůstávala poměrně významná část ekonomiky v soukromých rukou, což přispívalo k rychlé rekonstrukci a obnově válkou zničené země. Toto období bývá srovnáváno s obdobím Nové ekonomické politiky v Rusku ve 20. letech. Po roce 1952 se ovšem celkový charakter systému změnil a došlo k příklonu k sovětskému systému plánování.

1952-1957 - 1. pětiletka

V první pětiletce došlo k plošnému znárodnování a konfiskacím majetku. Počet centrálně řízených podniků se zvýšil z 2 800 v roce 1953 na 9 300 v roce 1957. Souběžně se zvýšil počet centrálně alokovaného zboží z 220 na 530 položek (Liew, 1997). Byl zaveden i plánovací systém, který byl kopií sovětského systému (Liščák, 2002). Podobně i v čínských vesnicích docházelo ke krokům obdobným jako na venkově v SSSR – již v roce 1953 proběhly významné změny, které prakticky znamenaly kolektivizaci vesnic. Dle některých odhadů v průběhu tohoto procesu zahynuly až 2 miliony lidí (Michal, 1994) a na konci roku 1956 již bylo v družstvech 88 % rolníků. Cíl byl obdobný jako v SSSR ve 30. letech – uvolnit prostředky pro industrializaci.⁴ Důsledkem prováděné politiky byl masivní pokles podílu spotřeby a naopak růst podílu investic na HDP.

Economist (11. 9. 1999) poznamenává, že právě v době, kdy bylo potřeba dovážet nové technologie, byly zakázány zahraniční kontrakty a když bylo potřeba stanovit pravidla (včetně vlastnických práv), tak probíhaly svévolné konfiskace. Nicméně hospodářské výsledky byly poměrně povzbudivé. Ekonomický růst dosahoval v průměru 7 % ročně (Michal, 1994). Zlepšily se také hygienické podmínky obyvatel a poklesla negramotnost. Významným faktorem byla i pomoc, která proudila ze SSSR.

2. pětiletka 1957-1962

Mao kritizoval Chruščovovu politiku odhalení kultu osobnosti Stalina a uvolnění vztahů se západem. Komunističtí vůdci se rozcházeli i v dalších oblastech. Například na poradě komunistických stran v listopadu 1957 Mao požadoval pokračování všeobecné expanze komunismu a vyhlásil také tezi o užitečnosti všeobecné jaderné války (Plechanová, Fidler, 1997). Sovětský svaz byl ze strany Mao kritizován i pro přílišné spoléhání se materiální podněty jako zdroj motivace pro obyvatele. Tato kritika potom zpětně přispívala ke zmíněné roztržce obou zemí. Významné rozdíly byly i v hospodářské politice.

Mao věřil, že k ekonomickému vývoji dochází ve vlnách. A proto vyhlásil politiku tzv. velkého skoku, který měl Čínu přenést rovnou do komunismu a vést k dohnání vyspělých západních ekonomik. Dalšími cíli byla snaha vymýtit egoismus a zavést kolektivní způsob života. Velký skok byl souborem řady dílčích opatření (experimentů) a neexistoval žádný podrobný plán postupu. Základem strategie však bylo vytvoření vesnických komun s několika tisíci obyvateli, které měly být soběstačné.⁵ Bylo zrušeno soukromé vlastnictví, a to nejen půdy, ale i dalšího osobního majetku a byla zavedena pracovní povinnost.

Výsledky byly katastrofální. Nejdříve sice došlo k ekonomickému růstu, po němž ovšem následoval pokles a v roce 1962 byl HDP asi o 13 % nižší než v roce 1958 (Michal, 1994). Průmyslová výroba ve městech byla v roce 1961 o čtvrtinu nižší než před velkým skokem.

⁴ Liščák (2002) uvádí, že v zemi, kde 80 % obyvatel pracovalo v zemědělství, směřovalo 80 % investic do městské ekonomiky a z toho většina do těžkého průmyslu.

⁵ Komuny měly například samy vyrábět i železo a metalurgické výrobky.

V letech 1960 a 1961 navíc propukl hladomor a několik milionů lidí zemřelo. Asi 30 milionů obyvatel bylo posláno z měst zpět na venkov, protože je města nedokázala uživit (Liščák, 2002). Obyvatelstvo na jednu stranu nebylo motivováno a na stranu druhou nebylo schopné vydržet nastolené pracovní úsilí. Navíc došlo k podcenění populačního nárůstu, který až do 70. let nikdo nechápal jako závažný problém pro ekonomický rozvoj. Ekonomické problémy země vedly k oslabení Maovy pozice.

Období 1962-1966

Po neúspěchu se strategií velkého skoku došlo k uvolnění politiky. Pro motivaci lidí se začaly opětovně více používat materiální podněty – tj. odměňování dle výkonu. Snížila se nuceně vysoká investiční kvóta a došlo k růstu podílu spotřeby na HDP. Došlo k redukci komun asi o dvě třetiny a v řadě případů k celému zhroucení systému družstev. Čína se také vrátila k dovozům potravin. Průměrný růst HDP v tomto období dosáhl 8 % (Michal, 1994)

Kulturní revoluce

Toto období klidu ovšem mělo relativně krátké trvání a v roce 1966 Mao vyhlásil tzv. „velkou proletářskou kulturní revoluci.“ Cílem tohoto Maova kroku bylo opětovně získání moci a prosazení kultu vlastní osoby. Snažil se také eliminovat vliv stranických funkcionářů a politických odpůrců. Vedle toho trvale usiloval o převýchovu obyvatelstva.

Konkrétním hybatelem se staly Rudé gardy, což byly skupiny studentů a dělníků, které prakticky ovládly politickou situaci v zemi. Studenti vytvářeli revoluční výbory a do řídicích funkcí v podnicích dosazovali i patnáctileté školáky. Rudé gardy terorizovaly úředníky, manažery i učitele, kteří byli nezřídka vysíláni na nucené práce na venkov. Čistky zasáhly miliony osob, ale proti velkému skoku nebyla prosazována úplná kolektivizace a rušení záhumenků. Celkové lidské i ekonomické ztráty tak byly menší než v době velkého skoku. Došlo ovšem k ochromení státních i stranických orgánů. Ekonomika rostla pomalu – jen o 2-3 % ročně, což bylo mnohem méně, než jaký byl v této době růst populace. A průmyslová výroba byla v roce 1968 o 12 % nižší proti roku 1966.

Etapa kulturní revoluce trvala 3 roky. Jedinou fungující silou se v této době ukázala armáda, která se v roce 1968 chopila moci a Rudé gardy potlačila. Moc byla postupně opět podřízena KS Číny a situace se normalizovala.

Období mezi lety 1968-1978

Země byla řízena vratkou koalici vůdců kulturní revoluce, představitelů armády a rehabilitovaných starých vůdců KS Číny. I po své smrti v roce 1976 je diktátor Mao stále uctíván jako zakladatel režimu, od jeho teorií se ovšem upustilo. Moc se pokoušel převzít tzv. Gang čtyř, jehož členkou byla i Maova manželka. Tento pokus ovšem skončil neúspěchem a k moci se dostal Teng Siao-Pching.

V 70. letech stále žily v komunách čtyři pětiny obyvatel, ale zásada kolektivního vlastnictví byla opuštěna a asi 7 % půdy připadalo na záhumenky. Těžký průmysl zůstával ve vlastnictví ústřední vlády, ale ostatní výroby podléhaly provinčním a místním vládám, komunám nebo družstvům. Výroba byla sice ústředně plánována, ale podniky byly řízeny revolučními výbory manažerů, techniků a dělníků na místní úrovni.

V letech 1969-1976 se HDP v průměru zvýšil o 6-7 %. Investiční aktivita byla stále vysoká, ale technologický pokrok malý a nízký zůstával i podíl spotřeby na HDP.

4. Ekonomická reforma

Třetí plénum 11. kongresu strany v roce 1978 rozhodlo o programu ekonomických reforem. Tyto reformy jsou označovány jako „čtyři modernizace“. Týkaly se čtyř odvětví – průmyslu, zemědělství, vědy a techniky a vojenství. Jak již bylo zmíněno, hlavním reformátorem byl Teng Siao-Pching. Základním rysem reforem (trvajících do současnosti) je gradualismus – Teng tuto skutečnost vyjádřil tak, že „přechod přes řeku se uskutečňuje přeskokováním z kamenu na kámen“. Podstatou reforem jsou experimenty, od kterých se upouští v případě, že jsou neúspěšné. Reformní úsilí probíhá ve stabilním politickém prostředí komunistické diktatury. Jedinou významnější výjimkou z této politické stability byl zmíněný masakr prodemokratického hnutí na náměstí Tien-an-men.

Celkově jsou reformy velmi úspěšné – podařilo se nastartovat trvalý ekonomický růst, který se v uplynulých dvaceti letech pohyboval v průměru kolem 9 % ročně. Souběžně s ním klesala chudoba a zvyšovala se životní úroveň obyvatel.

V následující kapitole se budeme nejdříve věnovat vývoji dle jednotlivých sektorů ekonomiky, dále se zaměříme na fungování trhu a v závěru na aplikovanou hospodářskou politiku.

Sektory

V podkapitole se zaměříme na jednotlivé sektory ekonomiky. Na prvním místě se budeme věnovat zemědělství, které má v čínské ekonomice stále poměrně velký význam, a dále službám a průmyslu.

Zemědělství

Reforma celé ekonomiky započala v zemědělském sektoru. Tento sektor byl pro ekonomiku klíčový – zaměstnával největší podíl zaměstnanců. Jeho význam je dále podpořen tím, že v zemi sice žije 22 % světové populace, ale je zde jen 7 % celosvětově obdělávané půdy (Ministerstvo zahraničí ČR, 1998).

Na počátku 80. let došlo k zásadním změnám, byl rozpuštěn systém komun a byl zaveden systém tzv. odpovědnosti domácností. Půda byla poskytnuta do užívání rodinám, ale vlastnictví zůstávalo družstevní. Od roku 1984 mělo tato práva již 98 % venkovských domácností. V praxi tak proběhla jistá de-kolektivizace a systém komun byl nahrazen téměř soukromým vlastnictvím. Zemědělcům bylo umožněno najímat si pracovní sílu, a to až do počtu 100 zaměstnanců, což vedlo ke vzniku relativně velkých zemědělských jednotek. Nicméně The Economist (25. 3. 2006) stále uváděl, že zemědělci mají většinou uzavřeny pouze obnovitelné třicetileté smlouvy na užívání půdy a nemohou volně prodávat a ani ji nemohou použít jako zástavu. I když vesničané mohou teoreticky mluvit do nakládání s půdou, kontrola většinou zůstává v rukou místních orgánů komunistické strany.⁶

⁶ The Economist (25. 3. 2006) uvádí, že od počátku 90. let byla až 40 milionům rolníkům půda zabavena bez jakékoliv a nebo jen s minimální náhradou. Pokud je zemědělská půda vykoupena, tak rolníci dostanou pouze oficiální cenu, která je dle některých čínských zdrojů jen jednou desetinou tržní ceny.

Hned na počátku reformního období se změnil charakter fungování zemědělského trhu. Zemědělci měli povinnost prodat státu část produkce za stanovené ceny, ale zbytek mohli volně prodávat na trhu. V agrárním sektoru byl v důsledku reformy rychle vytvořen přebytek. Jen v prvních 6-ti letech, což byla původní doba uplatňování reformy, se zvýšila zemědělská výroba o 55 % a například produkce pšenice se zvedla o 63 %, olejin o 89 % a bavlny o 186 % (Michal, 1994). Přídělový systém a systém kupónů na nákup obilí mohly být na konci 80. let zrušeny. Produktivita v zemědělství však zůstává stále nízká, a to i v důsledku ztrát při sklizních.

V následující tabulce vidíme, že postupně došlo k poklesu podílu zemědělství na HDP. Procento pracovní síly však zůstává stále poměrně vysoké a na vesnici stále žije kolem 800 milionů lidí. Pracovní síla se z vesnice přesouvá do měst. Dříve bylo ke stěhování nutné povolení. Tato podmínka již v současnosti neplatí, jsou však zavedeny roční limity pro možnost oficiálního přestěhování se do města (cca 9 milionů osob ročně). Přistěhovalci jsou navíc stále z řady důvodů občany druhé kategorie. Na druhou stranu města tuto novou pracovní sílu nutně potřebují pro svůj další rozvoj.

Tabulka č. 1: **Složení HDP (v %)**

rok	primární	sekundární	terciární
1952	50,5	20,9	28,6
1962	39,4	31,3	29,3
1972	32,9	43,1	24,1
1982	33,3	45,0	21,7
1992	21,8	43,9	34,3
2002	15,4	51,1	33,5
2003	14,6	52,3	33,1
2004	13,1	46,2	40,7
2005 (predikce)	12,5	46,0	41,5

Zdroj: Vořechovský, Jüan, reformy a hospodářský cyklus, 2006

Služby

Jak je vidět z předchozí tabulky, význam služeb v čínském hospodářství trvale roste. Zvyšuje se například i význam turistického ruchu a čínská vláda investuje velké prostředky do rozvoje infrastruktury.

Jedním z největších problémů čínské ekonomiky však zůstává bankovní sektor. V následující tabulce je vidět, že dominantní roli hrají čtyři velké státní banky.

Tabulka č. 2: **Čínská bankovní čtyřka v 2004**

Název	aktiva (RMB, mld)	Veřejná obchodovatelnost
Industrial and Commercial Bank of China	5 590	NE
Bank of China	4 270	NE
Agricultural Bank of China	4 013	NE
China Construction Bank	3 905	ANO
Bankovní čtyřka celkem	17 778	60 % aktiv celého bankovního sektoru

Zdroj: Vořechovský, Jüan, reformy a hospodářský cyklus, 2006

Banky nebyly v minulosti nezávislé a vlády (centrální i lokální) na ně vyvíjely tlak, aby půjčovaly vybraným (většinou státním) podnikům.⁷ Tento postup vedl v konečném důsledku ke vzniku vysokého procenta klasifikovaných úvěrů – přes 30 % všech úvěrů. V poslední době se vláda snaží tento problém řešit několika koly oddlužení bankovního sektoru (Vořechovský, 2006). V důsledku proto oficiální údaje o klasifikovaných úvěrech poklesly, ale The Economist (25. 3. 2006) uvádí, že realita je stále dvakrát horší než oficiální údaje.

Součástí dohody o vstupu země do WTO byla také podmínka o otevření čínského bankovního trhu zahraniční konkurenci do konce roku 2006. Na čínském trhu se proto objevují zahraniční banky a velké zahraniční bankovní domy usilují i o pozice v bankovní čtyřce.⁸ Nicméně zahraniční subjekty mají možnost získat v čínské finanční instituci maximálně čtvrtinový podíl, a proto je možnost jejich reálného vlivu na chod bank problematická.

Průmysl

V průmyslu byl zaveden obdobný systém jako v zemědělství – podniky měly povinnost dodat část výroby státu za stanovené ceny a zbytek mohly prodávat na trhu. Pozice státních podniků se postupem doby uvolňovala. Podniky již nedostávaly prostředky od státu, ale na druhou stranu si mohly půjčovat i vydávat akcie nebo obligace. Rozhodování se tak posunulo do rukou managerů.

V průběhu celého období dochází k trvalému nárůstu průmyslové výroby. Svět je v současnosti zaplaven čínskou produkcí, což je umožněno zejména nízkou cenou pracovní síly. Čínská konkurence je proto patrná zejména v pracovně náročných výroбах jako jsou textil a oděvy. Vláda se ovšem snaží klást důraz i na zpracovatelský průmysl – konkrétně na moderní technologie (elektroniku, telekomunikace a podobně). Úzkým místem je naopak produkce surovin. Rychle rostoucí ekonomika má velké potřeby, které je velmi obtížné uspokojit. Například v roce 1997 vzrostla těžba uhlí jen o 1,7 %, těžba ropy o 2,3 %, výroba elektrické energie o 2 % a těžba zemního plynu o 9,9 % (Ministerstvo zahraničí ČR, 1998). Velmi významný je potom i vliv čínské poptávky na světové trhy surovin včetně ropy.

Vláda se snaží nedostatek energie řešit novými zdroji, což jsou mimo jiné kontroverzní velké projekty jako je přehrazení řeky Yangtze (vodní dílo Tři rokly) a Žluté řeky (přehrada Xiaolangdi).

Fungování trhu

V následující podkapitole shrneme nejvýznamnější reformy, které se týkaly alokace zdrojů na rozvíjejících se čínských trzích. Konkrétně se budeme zabývat liberalizací mezd a cen, liberalizací trhu práce a kapitálu a změnami ve vlastnických právech.

Liberalizace cen a mezd

Čínská vláda postupně upouštěla od kontroly cen. Její postup byl relativně opatrný. Konkrétní postup byl tzv. duální – podniky musely dodávat produkci státu na původní plánované úrovni,

⁷ The Economist (29. 4. 2006) dokládá, že tento problém stále přetrvává, protože dle analýzy McKinsey Global Institute bylo v roce 2003 jen 27 % půjček směřováno do soukromého sektoru přesto, že tento vytvářel 52 % HDP. Větší než proporcionální podíl měly naopak podniky státní, polostátní a družstva.

⁸ Vořechovský (2006) uvádí, že v říjnu 2005 mělo v 16-ti čínských bankách podíl 19 zahraničních institucí v celkové hodnotě 16,5 mld \$, což odpovídalo asi 15 % celkového kapitálu těchto bank.

ale souběžně mohly stanovit ceny a smlouvy na novém volném trhu, na kterém bylo také možno dosáhnout zisku. Tento systém postupně umožnil liberalizaci všech trhů Roland (2004).

Nejdříve byly liberalizovány ceny spotřebních statků a zemědělských komodit. Ostatní sektory následovaly až s časovým odstupem. S vysokým ekonomickým růstem byly spojeny i inflační tendence, které se vyhroutily zejména v roce 1993, kdy reálně hrozilo přehřátí ekonomiky (v této době rostly mzdy i ceny nedostatkových výrobků). Vláda v reakci zavedla opět kontrolu mezd ve státních i soukromých podnicích (výjimku měly podniky se zahraniční účastí). V následném období byly ceny a mzdy opět liberalizovány, ale například ceny energií jsou stále regulovány.

Vlastnická struktura

Čínská vláda v rámci reformy rozhodně neprováděla překotnou privatizaci a sám termín privatizace se nepoužívá, i když k ní v realitě dochází. Státní podniky zůstávaly dlouhodobě v rukou státu.⁹ Důvody byly převážně ideologické – morální převaha socialistického vlastnictví nad soukromým. Ovšem ekonomické důvody byly také významné – stav většiny státních podniků byl velmi špatný, a proto byly omezeny i možnosti jejich privatizace. Na druhé straně si komunistická strana uvědomovala nedostatky ve fungování státních podniků, a proto bylo od počátku reformy jednotlivcům povoleno zakládat soukromé a družstevní podniky. Od roku 1988 získaly soukromé podniky ústavní záruky a nestátní sektor se stal motorem ekonomického růstu. V roce 1995 byla produkce soukromých podniků větší než podniků státních. Růst podílu soukromého sektoru v této době ovšem nevznikal primárně jako důsledek privatizace, ale vznikem nových firem a otevřením se zahraničnímu kapitálu.

Situace se radikálně změnila po roce 2000. Vláda rozhodla o změnách ve státních podnicích včetně jejich privatizace. Tato opatření byla navíc podpořena změnami v bankovním sektoru, který byl nucen používat běžná komerční kritéria k poskytování úvěrů. Důsledkem je pokles podílu státního sektoru. Pokud státní podniky v roce 1978 tvořily 80 % HDP, pak v roce 2005 to bylo jen asi 15 % a čistě soukromý sektor již tvořil asi 80 % HDP (Vořechovský, 2006). Na druhou stranu řada velkých podniků zůstává stále státních.¹⁰

Liberalizace trhu práce a kapitálu

V rámci reformy byly uvolněny možnosti materiálního odměňování na trhu práce. Vláda také umožnila snadnější propouštění z práce a v neposlední řadě povolila stěhování se z venkova do měst.¹¹ Trvale také dochází k uvolňování nadbytečné pracovní síly ze státních podniků. Přesto zůstávají charakteristickým rysem čínského trhu práce nízké mzdy.

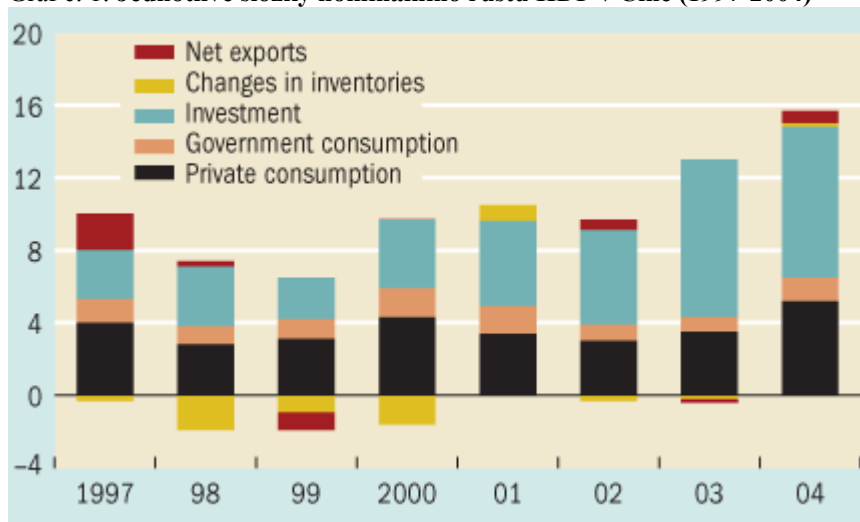
Specifická je situace na trhu kapitálu, protože čínská míra úspor i investic je velmi výjimečná. Autoři IMF Survey uváděli, že investice v období 1992-2002 dosahovaly v průměru 37 % HDP (IMF, 2003). O významu investic pro hospodářský růst země svědčí i následující graf.

⁹ Až do roku 1988 oficiálně soukromé podniky vůbec nemohly existovat.

¹⁰ Údaje se navíc výrazně rozcházejí – The Economist (24. 12. 2005) například uváděl, že soukromé firmy vytváří 60 % čínského HDP. A jen 15 % z 500 největších čínských podniků bylo v soukromých rukou – jejich souhrnný kapitál dosahoval jen 3 % celkového. Mezi 50-ti největšími firmami nebyl žádný soukromý podnik; první byl až 105 zemědělský konglomerát.

¹¹ The Economist (11. 3. 2006) píše, že oficiální povolení se přestěhovat dostalo v posledních pěti letech jen 8 milionům Číňanů ročně. Tato kvóta by se měla dle plánu v příštích letech zvýšit na 9 milionů.

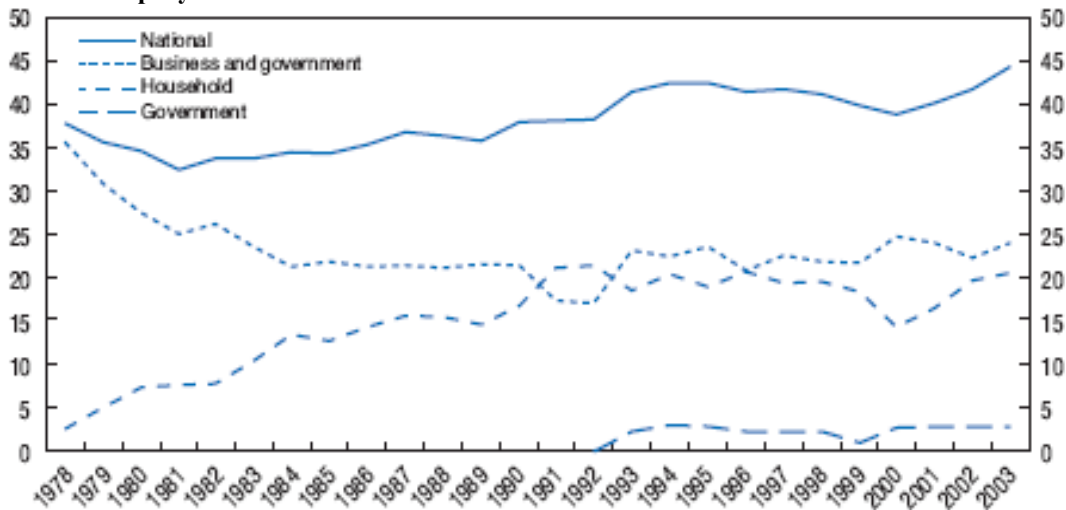
Graf č. 1: Jednotlivé složky nominálního růstu HDP v Číně (1997-2004)

Zdroj: Prasad, Next Steps for China, 2005

Klíčem k vysokým investicím jsou úspory. Ty v období 1992-2004 dosahovaly v průměru dokonce 42 % HDP. A jejich vývoj je zobrazen v následujícím grafu.

Graf č. 2: Úspory v čínské ekonomice v % HDP

Zdroj: OECD, China, 2005

Hospodářská politika

Třetí podkapitola se zabývá hospodářskou politikou. V jejím rámci se zaměříme na fiskální, monetární a vnější politiku čínských vlád.

Fiskální politika

Reformu v prvním období provázely pokles vybraných daní. Jejich procento ku HDP (na centrální i místní úrovni) se snížilo ze 30 % v roce 1978 na 11 % v roce 1997 (Bohnet, 1997). Navíc se snižoval i podíl centrální vlády proti regionům – ze 47 % v roce 1978 na 29 % v roce 1995. V důsledku tohoto vývoje klesaly například i výdaje na infrastrukturu.

V roce 1994 však byla uskutečněna nejrozsáhlejší daňová reforma od roku 1949. Jejím cílem bylo zvrátit výše zmiňovaný trend a zvýšit procento vybraných daní. Mimo to se reforma snažila jasně vymezit kompetence mezi federální vládou a vládami místními, takže například obrana země připadla centru a vzdělání a zdravotnictví místním vládám. Souběžně byly sníženy daně z příjmu a pro většinu výrobků bylo zavedeno 17 % DPH a na služby byla uvalena 3–5 %.

Podíl daní na HDP dosáhl v roce 2004 (po revizi velikosti HDP učiněné v roce 2005) 16,3 % a Čína tak stále patří mezi země s vůbec nejnižší mírou zdanění. Podobně nízké je zadlužení země, které bylo pro rok 2004 revidováno na 26,8 % HDP, což je důsledkem skutečnosti, že rozpočtové schodky jsou relativně nízké a pohybují se do 3 % HDP (OECD, 2005).

Monetární politika a bankovní systém

Postupně byla reformována i centrální banka – Čínská lidová banka (People's Bank of China). První reformy byly uskutečněny v roce 1984, kdy se banka začala více podobat standardním centrálním bankám. V roce 1995 byl přijat zákon o reformě bankovní soustavy, dle kterého by centrální banka měla nést odpovědnost za cenovou stabilitu, devizovou politiku, kurzovou politiku a dohlížet na komerční banky. Další reforma proběhla v roce 1998, kdy byla změněna struktura centrální banky tak, aby se přetnuly vazby na místní komunistické vlády i magnáty, kteří byli v předchozím období schopni si zajistit financování svých projektů právě přes pobočky centrální banky.

Od 1. ledna 1994 byl zaveden jednotný kurz vůči volně směnitelným měnám – měnová jednotka je yuan (rimimbi). Systém byl nastaven jako fixní. Yuan je konvertibilní od počátku roku 1997 v rámci transakcí na běžném účtu platební bilance (čínské fyzické i právnické osoby mohou volně nakupovat devizy za účelem obchodu a turistiky). Liberalizace transakcí na finančním účtu však doposud nebyla provedena.

Čínská centrální banka stále udržuje fixní směnný kurz. V době krize v jihovýchodní Asii se spekulovalo o možnosti jeho devalvace, ale čínská vláda tuto možnost odmítala v obavě z nárůstu zadlužení. V současnosti je na Čínu naopak trvale vyvíjen tlak (zejména ze strany USA), aby země svoji měnu revalvovala, protože dosahuje velkého přebytku obchodní bilance a její devizové rezervy trvale rostou, jak je vidět v následující tabulce.¹² Centrální banka nakonec v roce 2005 přistoupila ke změně kurzové politiky – yuan mírně revalvovala a připoutala jej ke koši měn. Konkrétní podmínky však nebyly zveřejněny.

¹² Dle posledních údajů (The Economist, 1. 4. 2006) již měla Čína v únoru 2006 nejvyšší devizové rezervy na světě – 854 miliard dolarů.

Tabulka č. 3: Vývoj čínských devizových rezerv

rok (mld.USD)	Rezervy	rok (mld.USD)	Rezervy
1991	21,7	2000	165,6
1995	73,6	2001	212,7
1996	105,0	2002	286,4
1997	139,9	2003	403,3
1998	145,0	2004	609,9
1999	154,7	2005 (pol.roku)	711,0

Zdroj: Vořechovský, Jüan, reformy a hospodářský cyklus, 2006

Vnější politika

Čínská vláda si byla vědoma nutnosti přilákat do země zahraniční investice, které by přinesly nové technologie a znalosti. Z těchto důvodů již v první fázi reform (1978) otevřela domácí trhy zahraničnímu kapitálu. Jeho objem byl v roce 1978 naprosto mizivý, ale již v roce 1994 dosahoval 100 miliard dolarů a roční přírůstky trvale rostly. V období let 1985-1995 se Čína dostala na třetí místo v kumulovaném přílivu zahraničních investic a v některých následujících letech měla dokonce největší příliv na světě.¹³ Přímé zahraniční investice se soustřeďovaly zejména v pobřežních oblastech – ve zvláštních ekonomických zónách.

Již v roce 1980 byly zřízeny 4 speciální ekonomické zóny a 14 přístavů bylo deklarováno jako otevřená města (Bohnet, 1997). Tyto oblasti se trvale rozšiřují – například do roku 1991 již bylo otevřeno 13 zón a v současnosti tyto zóny zasahují až hluboko do vnitrozemí. Oblasti mají speciální podmínky pro zahraniční kapitál, export i import. Hlavním cílem jejich zřízení byla právě snaha přilákat zahraniční investory, a proto je zde možné například bezcelně dovážet suroviny a zboží pro výrobu – zvýhodněn je zejména dovoz technologií; společnosti v nich umístěné jsou na určitou dobu osvobozeny od DPH i dalších daní (a následně platí nižší daně); a vláda zavedla i další opatření pro podporu exportu. Tyto speciální oblasti se staly „ostrovy růstu“, ze kterých se šířily růstové podněty i do dalších částí země. Zóny přispěly k růstu exportu, vznikají zde moderní továrny i pracovní místa a jsou bránou pro nové technologie.

V oblasti zahraničního obchodu je pro čínskou ekonomiku dlouhodobě charakteristický pokles celní ochrany, a také snižování netarifních překážek v podobě kvót a dovozních licencí. Tento trend byl urychlen s čínskou snahou o vstup do WTO. Před vstupem země proto došlo k dalšímu kolu snižování ochrany a se vstupem v roce 2002 se Čína zavázala dále pokračovat v liberalizaci domácího trhu.

5. Výsledky

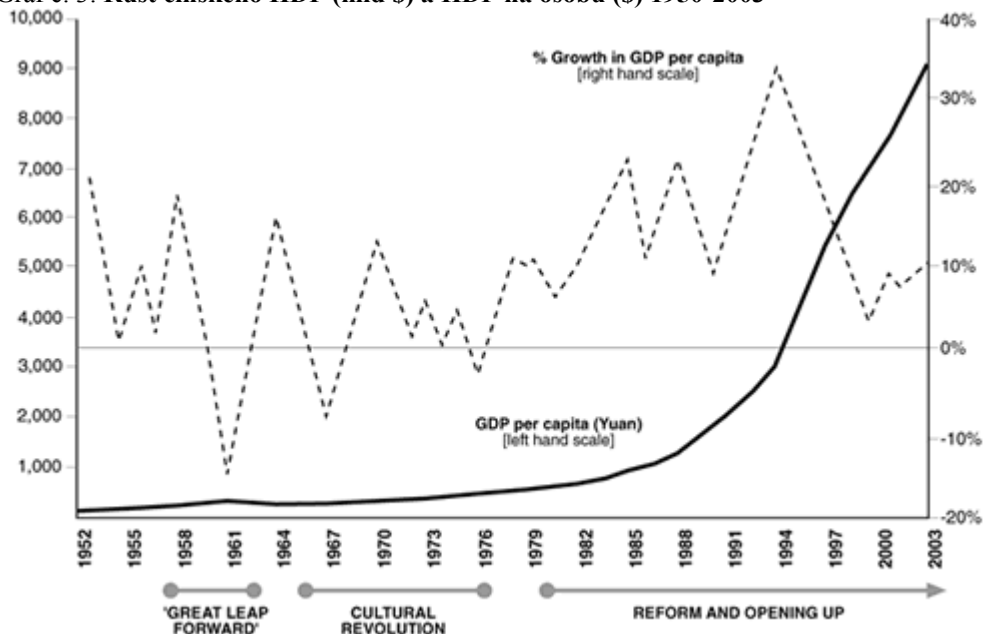
Na předchozích stranách jsme se věnovali postupům, které byly uplatněny v průběhu reform . Nyní se zaměříme na dosažené hospodářské výsledky, a to dle základních makroekonomických agregátů.

¹³ Na druhé straně je zapotřebí k těmto údajům přistupovat obezřetně, protože významná část zahraničních investic reálně pochází z Číny, ale pro daňové a jiné výhody jsou tyto prostředky transferovány přes Hongkong a tím získávají punc zahraniční investice.

HDP

Průměrný roční růst HDP se v reformním období pohybuje okolo 9 %. Vysoký růst je pro čínské hospodářství nutný, protože jinak nebude ekonomika schopna absorbovat příliv nové pracovní síly na trhy práce – odhaduje se, že pokud by růst HDP poklesl pod 6 %, pak se bude zvyšovat nezaměstnanost (Economist, 30. 6. 2001). Vysokému růstu odpovídá i vývoj podílu na světovém HDP, který se trvale zvyšuje. Připomeňme, že dle parity kupní síly je Čína v současnosti druhou nejsilnější ekonomikou na světě. Hospodářství je navíc poměrně stabilní a ani například krize v jihovýchodní Asii jeho růst významně neovlivnila. V některých letech však panovaly obavy z přehřátí ekonomiky a z případného „tvrdého přistání“, které by mohlo ohrozit ekonomický růst jak v Číně, tak i v dalších zemích.

Graf č. 3: Růst čínského HDP (mld \$) a HDP na osobu (\$) 1950-2003

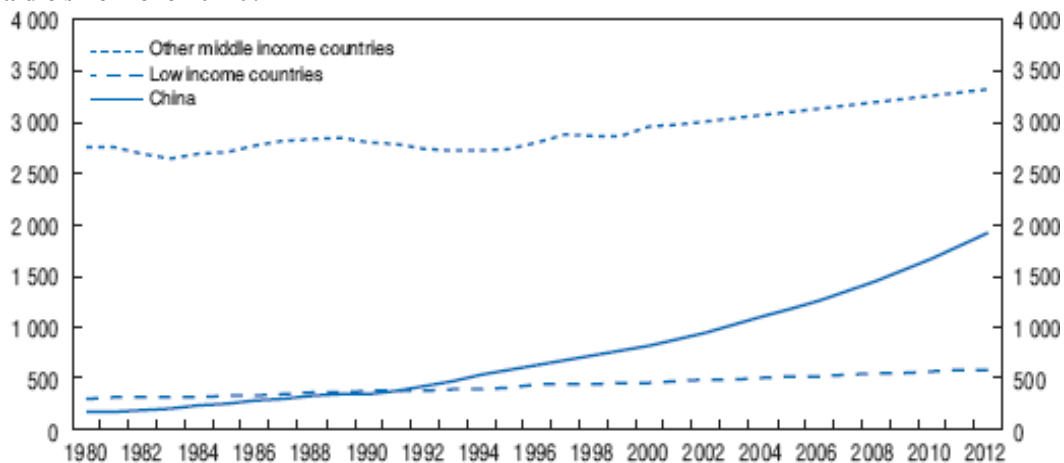

Zdroj: SACHS, M.: China's leap into the heart of the twenty-first century, (20. 3. 2006)

HDP na osobu

Během prvních patnácti let uplatňování reformů se HDP na osobu zvýšil čtyřikrát (Hu, Khan, 1997). Za prvních 20 let reformů rostl HDP na hlavu šestkrát rychleji než byl světový průměr v této době (The Economist, 11. 9. 1999). Tyto trendy dále pokračují a podobná je i prognóza – viz následující graf.

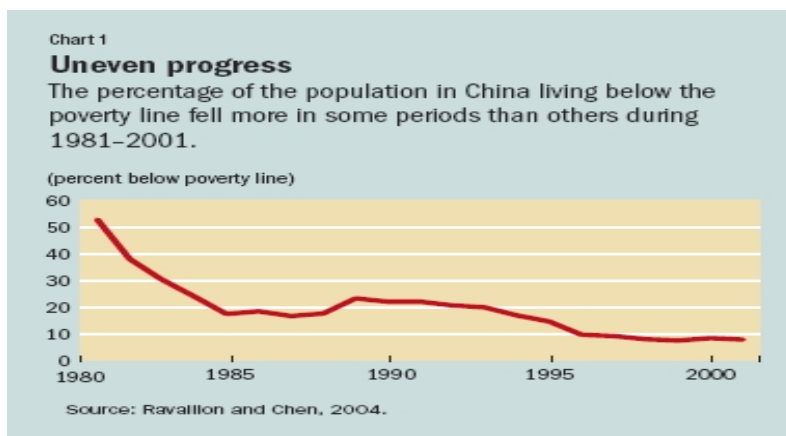
Graf č. 4: HDP na osobu v Číně a dalších rozvojových zemích v dolarech (cenách 1995 a dle směnného kurzu).

Zdroj: OECD, China, 2005

Souběžně s růstem HDP na hlavu klesá i počet a procento lidí, kteří žijí pod hranicí chudoby.¹⁴ A zlepšuje se také celková životní úroveň obyvatel.¹⁵ Nicméně dle ukazatele HDI byla Čína v roce 2001 stále až na 104. místě (UNDP, 2003).

Graf č. 5: Procento osob žijících pod hranicí chudoby

Zdroj: RAVALLION, CHEN.: Learning from success, 2004

¹⁴ Ravallion a Chen (2004) například uvádí, že za posledních 20 let poklesl počet obyvatel pod hranicí chudoby z 53 % na 8 %.

¹⁵ The Economist (24. 9. 2005) například uváděl, že v současnosti připadá na 100 čínských domácností 59 praček a v roce 1985 to byla jen jedna pračka.

Nezaměstnanost

Díky vysokému růstu ekonomiky je oficiální míra nezaměstnanosti nízká. Ale i přesto trpí některé oblasti (a zejména potom venkov) poměrně vysokou nezaměstnaností. Tato nezaměstnanost však není zachycena oficiální statistikou. Neoficiální data například odhadovala nezaměstnanost v březnu roku 1997 na 15,5 milionu lidí ve městech, což by odpovídalo 7,5 % městské pracovní síly a dokonce 175 milionům na venkově – odpovídající míra nezaměstnanosti by byla 34,8 % (Ministerstvo zahraničí ČR, 1998). Od té doby se situace s vykazováním nezaměstnanosti příliš nezlepšila a autoři OECD Economic Survey (2005) píšou o přetrvávajících problémech.

Cenová hladina

Dlouhodobý vývoj čínských oficiálních cen do roku 1990 je zobrazen v následující tabulce.

Tabulka č. 4: **Čínský úřední index dělnických cen**

1960	1970	1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990
81	87	100	123	131	143	169	181	185

Zdroj: MICHAL, Komparativní hospodářské systémy, 1994

V 90. letech růst cen kolísal. K největšímu růstu (25 %) došlo v roce 1994, kdy se projevilo zmiňované přehřátí hospodářství. Od roku 1997 naopak došlo k výraznému poklesu tempa růstu cen a v období 1998-2003 ceny dokonce klesaly. V současnosti opět rostou. Vývoj za posledních několik let je zachycen v následující tabulce.

Tabulka č. 5: **Základní makroekonomické ukazatele**

	2001	2002	2003	2004	2005
HDP v tržních cenách (Rmb bn)	10 965,5	12 033,3	13 582,3	15 987,8	18 232,1 ^a
HDP (US\$ bn)	1 324,8	1 453,8	1 641,0	1 931,6	2 224,9
Růst reálného HDP (%)	8,3	9,1	10,0	10,1	9,9
Index spotřebitelských cen (prům; %)	0,7	-0,8	1,2	3,9	1,8

Zdroj: Economist Intelligence Unit, www.viewswire.com (14. 3. 2006)

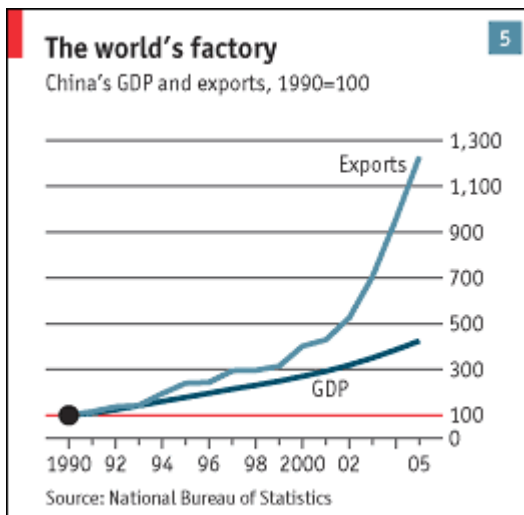
Vnější pozice

Jedním ze zdrojů čínského ekonomického růstu je zahraniční obchod – Čína vyvází přibližně třetinu své produkce. V roce 1990 byl čínský podíl na světovém exportu 1,9 % a importu 1,6 %; v roce 2003 již tyto poměry dosáhly 5,8 % a 5,3 %. Čína se tak stala třetím největším obchodníkem za USA a Německem (před JAP) – The Economist 5. 3. 2005. V zemi se dnes vyrábí dvě třetiny všech kopírek, mikrovláknových trub, DVD přehrávačů a nebo obuvi, více jak polovina digitálních kamer a okolo dvou pětin osobních počítačů (The Economist, 2. 10. 2004). Jen mezi roky 1980 a 1990 rostl export v průměru o 11 % a dovoz o 9,8 %.¹⁶ Trend růstu exportu i importu trvá; Vořechovský (2006) uvádí, že za posledních 15 let bylo průměrné roční tempo růstu exportu 18,8 %, což zcela odpovídalo i tempu růstu importu. Čína má přesto velký přebytek obchodní bilance, běžného účtu (v roce 2004 4,1 % HDP) a rostou jí i devizové rezervy. Hlavními obchodními partnery jsou USA, Hongkong, Japonsko a EU. S čínským vstupem do WTO byl liberalizován i přístup čínských výrobků na světové trhy. Tato skutečnost vedla v řadě zemí k protekcionistickým tendencím a využívání dočasných ochranných opatření, dohodnutých v rámci přístupových jednání WTO. Vysoký růst importů (mimo rok

¹⁶ Tento růst byl nicméně dosahován z nízké počáteční úrovně.

2005) na druhou stranu znamená, že Čína je tahounem asijských ekonomik a napomáhá hospodářskému růstu v této oblasti. Vztah čínského exportu a HDP je zachycen v následujícím grafu.

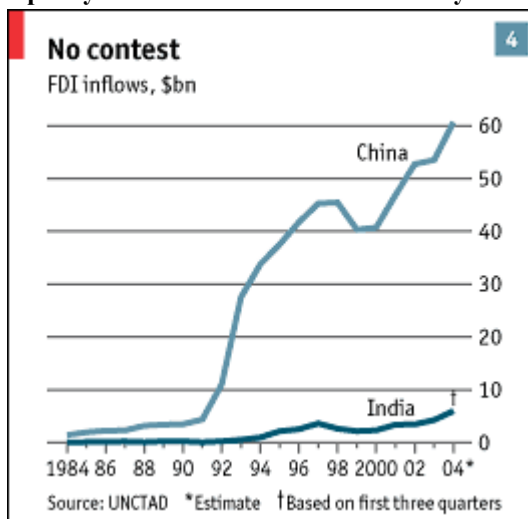
Graf č. 6: Čínský export a HDP 1990-2005 (procento HDP)

Zdroj: The Economist, 25. 3. 2006

Jak jsme se již zmínili, Čína byla v některých z posledních let největším příjemcem přímých zahraničních investic na světě. Dlouhodobě růstový trend je dobře patrný i z následujícího grafu.

Graf č. 7: Vývoj přílivu přímých zahraničních investic do Číny a Indie

Zdroj: Economist 5. 3. 2005

6. Příčiny ekonomického vzestupu

Z předchozích stran by mělo být zřejmé, že příčin ekonomického rozvoje Číny je celá řada. Jedním z hlavních faktorů je trvalý růst investic v zemi. Čína prochází obdobím výstavby nových továren, infrastruktury, komunikačních systémů a také zavádění nových strojů a technologií. Tento trend je významně podpořen i trvalým přílivem zahraničního kapitálu.

Jiným významným růstovým faktorem je pracovní síla, která je velmi pilná a šetrná (hrubé národní úspory dosáhly v roce 2004 46,1 % HDP, Vořechovský, 2006). Pracovní síla se dá dále popsat jako trpělivá a vzdělaná se snahou učit se ze zkušeností, a to i od cizinců. V posledním období se také výrazně zvyšují investice do vzdělání (OECD, 2005). Extenzivním faktorem je i růst obyvatel. Za zmínku stojí i skutečnost, že Číňané jsou vyhlášení obchodníci známí svou ochotou riskovat.

V rámci intenzivních faktorů růstu je nutné zmínit trvalý vzestup produktivity. Například v období let 1979-1994 se průměrná produktivita práce zvyšovala meziročně v průměru o 3,9 %; proti tomu v období let 1953-1978 rostla jen o 1,1 % (Hu, Khan, 1997). Dle některých autorů (Hu, Khan, 1997) je růst produktivity faktorem významnějším než vzestup objemu kapitálu nebo růst pracovní síly. Na vzestupu produktivity se podílí řada faktorů – samotné tržní reformy, které vedou k lepší alokaci zdrojů; pokles počtu lidí v zemědělství a jejich přesun do průmyslu a služeb; lepší fungování podniků (včetně státních); rozšíření a ukotvení soukromého vlastnictví a také šíření technologií a znalostí, které přichází se zahraničním kapitálem.

7. Problémy čínské ekonomiky

Čínská ekonomika a společnost trpí také určitými problémy, z nichž některé jsou spojeny přímo se silným ekonomickým vzestupem po roce 1978 a jiné s reformami v obecné rovině.

Ve spojitosti s ekonomickým růstem

Ekonomický vzestup klade vysoké požadavky na infrastrukturu, dopravní systém a energetické zdroje. Ze zmíněných oblastí se stávají v čínské ekonomice úzká hrdla. Dominantním zdrojem energie je uhlí, pro které je charakteristická nízká efektivita a důsledkem jehož užití je rozsáhlé znečištění životního prostředí. Čína je závislá na dovozu dalších surovin a polotovarů – například ropy a oceli. Čínská poptávka následně silně ovlivňuje dění na světových trzích.

Z hospodářského růstu plyne obecně důsledek v podobě narůstajícího znečištění životního prostředí.¹⁷ Důvodem je jednak závislost na uhlí, ale také skutečnost, že růst vede i ke změně chování obyvatel – například kola nahrazují mopedy a auta. Signifikanční dopad má i společenské zřízení, které výrazně limituje projevy občanské společnosti.

S reformou jako celkem

Vedle problémů spojených se samotným ekonomickým růstem vznikají v čínské společnosti i problémy plynoucí z charakteru hospodářství a politické situace v zemi. Jedním z nich je vznikající rozdíl v hospodářské výkonnosti mezi jednotlivými regiony, který zobrazuje následující mapa.

¹⁷ Fürst (2003) například uvádí, že z 10 světových velkoměst s největším znečištěním bylo v roce 1999 9 v Číně. Autor dále píše, že asi 75 % jezer a asi polovina řek je znečištěných.

Mapa: Čínské provincie a velikost jejich HDP na osobu

Zdroj: The Economist, Behind the mask ,20. 3. 2004

Je pochopitelné, že ještě markantnější rozdíly vznikají mezi venkovem a městem. Na druhé straně i venkovské příjmy trvale rostou. Tento trend byl přitom v úvodních letech reform obrácený – do roku 1984 se venkovské příjmy zvyšovaly více než příjmy městských obyvatel. Pak se ovšem trend obrátil. V roce 1995 byl průměrný příjem ve městech asi 2,5 krát vyšší než na vesnici. Mimo to jsou významné rozdíly i v městských příjmech, kde zaměstnanci v soukromém sektoru mají vyšší příjmy než v sektoru státním.

Charakteristickým rysem čínské společnosti je také vše prostupující tradice korupce, která je podpořena velmi nízkými příjmy státních úředníků.¹⁸ Tato skutečnost zapadá do celkově

¹⁸ V Indexu vnímání korupce vydávaných Transparency International se v roce 2005 Čína například umístila na 78 místě (Transparence International, 2005).

slabého institucionálního prostředí v zemi. Nejkriklavější příkladem je ochrana duševního vlastnictví, která je notoricky porušována.¹⁹

Velice závažným problémem je situace zbylých státních podniků. Ty jsou často neefektivní a v důsledku konkurence ze strany soukromých firem i ztrátové. Jejich úloha je ještě ztížena tím, že na ně byly v minulosti naloženy sociální úkoly například v podobě zajišťování bydlení pro zaměstnance, výstavby a udržování nemocnic, škol nebo jeslí či vyplácení důchodů. Dle některých odhadů je mimo to až 20 % pracovní síly ve státních podnicích nadbytečných. Problémy státních podniků byly dále přenášeny na bankovní sektor.

Z dlouhodobých neekonomických problémů je na místě jmenovat politické svobody, které jsou trvale pošlapávány. Dalším problémem je i postavení etnických menšin zejména v Tibetu a muslimské provincii Xinjiang. Pro čínskou společnost (i ekonomiku) bude také dlouhodobým problémem stárnutí populace. Politika jednoho dítěte (zavedená na konci 70. let) sice eliminovala problémy s populační explozí, ale na druhé straně povede k poklesu podílu pracovní síly vzhledem k seniorům. V důsledku tradice a společenské situace jsou také čínskou společností preferováni chlapi a z toho vzniká významný nepoměr mezi počtem mužů a žen.

Závěr

Na předchozích stranách jsme se seznámili s historickým vývojem i současností země středu. Politický vývoj země byl v poválečném období velmi pohnutý a komunistická strana drží zemi pevně v rukou až do současnosti. Vládnoucí straně se ovšem podařilo od konce 70. let aplikovat ekonomické reformy, které vedly k silnému a trvalému ekonomickému vzestupu. Podařilo se tak zvýšit příjmy domácností, což zapříčinilo, že se řada z nich se dostala nad hranici chudoby. Příčiny ekonomického vzestupu jsou kombinací řady různých faktorů, které jsme analyzovali výše. Dá se očekávat, že ekonomický vzestup Číny proto bude pokračovat. Jiná je nicméně situace s politickými svobodami, které pravděpodobně zůstanou i nadále významně omezeny.

Literatura

- [1] BOHNET, A. (1997) *The "Socialist" Market Economy in a Communist System*, Intercomics, číslo 5.
- [2] CAMERON, R. (1996) *Stručné ekonomické dějiny světa* Praha: Victoria Publishing 1. vydání ISBN 80-85865-21-1.
- [3] Economist Intelligence Unit (EIU) ... www.viewswire.com (14. 3. 2006).
- [4] FÜRST, R. (2002) *Čínská hypermoderní byrokracie* Mezinárodní Politika, číslo 5.
- [5] HU, Z. – KHAN, M. (1997) *Why is China growing so fast?* Washington: IMF.
- [6] IMF (2003) *China's dynamic economy needs structural reforms to sustain its rapid growth* IMF Survey, December, číslo 21.
- [7] LIEW, L. (1997) *The Chinese Economy in Transition* Cheltenham: Edward Elgard
- [8] LIŠČÁK, V. (2002) *Čína* Praha: Libri ISBN 80-7277-109-4.
- [9] MICHAL, J., Š. (1994) *Komparativní hospodářské systémy* Praha: Univerzita Karlova 1. vydání, ISBN 80-7066-954-3.
- [10] Ministerstvo zahraničí ČR – údaje o jednotlivých zemích: Čína, www.mzv.cz, 7. 8. 1998.

¹⁹ Uvádí se, že například 40 % šampónů Procter and Gamble na čínském trhu jsou padělky a u motorek Honda by toto číslo mělo dosahovat až 60 % (The Economist, 8. 11. 2001).

- [11] OECD (2005) OECD ECONOMIC SURVEYS: CHINA, Paris Volume 2005/13 ISBN 92-64-01182-X.
- [12] PLECHANOVÁ, B. – FIDLER, J. (1997) *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941 - 1995* Praha: ISE, ISBN 80-85241-79-X.
- [13] PRASAD, E.S. (2005) *Next Steps for China*, Finance and Development, September.
- [14] RAVALLION, M., - CHEN, S. (2004) *Learning from success* Finance & Development, December.
- [15] ROLAND, G. (2004) *Fast-moving and slow-moving institutions*, CESifo DICE Report, číslo 2.
- [16] SACHS, M. *China's leap into the heart of the twenty-first century*, <http://www.anc.org.za/ancdocs/pubs/umrabulo/umrabulo22/china.html> (20. 3. 2006).
- [17] The Economist: *As China changes*, 30. 6. 2001.
- [18] The Economist: *Balancing Act*, 25. 3. 2006.
- [19] The Economist: *Behind the mask*, 20. 3. 2004.
- [20] The Economist: *Drag on the dragon*, 29. 4. 2006.
- [21] The Economist: *Family values*, 24. 12. 2005.
- [22] The Economist: *Freedom's journey*, 11. 9. 1999.
- [23] The Economist: *Gently towards the heavens*, 1. 4. 2006.
- [24] The Economist: *Phonies galore*, 8. 11. 2001.
- [25] The Economist: *Planning the new socialist countryside*, 11. 3. 2006.
- [26] The Economist: *The Dragon and the eagle*, 2. 10. 2004.
- [27] The Economist: *The Frugal giant*, 24. 9. 2005.
- [28] The Economist: *The tiger in front*, 5. 3. 2005.
- [29] The Economist: *Turning ploughshares into staves*, 25. 6. 2005.
- [30] Transparency International *Corruption Perceptions Index 2005* ... <http://www.transparency.org/surveys/> (25. 10. 2005).
- [31] UNDP *Human Development Index 2003*, <http://www.undp.org> (20. 3. 2006).
- [32] VOŘECHOVSKÝ, D. (2006) *Júan, reformy a hospodářský cyklus: analýza čínské ekonomiky a výhled na rok 2006* Liberální institut: Centrum pro studium hospodářského cyklu Policy Analysis číslo 1.
- [33] ŽALOUDEK, K. (2004) *Encyklopedie politiky* Praha: Libri, 3. vydání, ISBN 80-7277-209-0.

Summary

The aim of the article is to present the development of the Chinese economy since the end of the civil war in 1949. We concentrate mostly on the period of strong economic growth that appeared after the beginning of the gradual reforms at the end of the 1970. The economy keeps growing since that time admirable pace. We analyze steps of the reforms in different sectors of the economy, in functioning of the markets, and in the applied economic policy. Then we advance to achieved economic results and analyze the causes of the strong growth. In the final part of the article we mention problems that the Chinese economy and society has to recently face up.